

Ydre härad.

Socknar: Asby, Västra Ryd, Sund, Svinhult, Torpa, Norra Vi.

Från Ydre härad känner Brate fyra inskrifter, varav en (Ög 215 Lägernäs) var bekant redan under 1600-talet (*Ransakningar*), två upptogs i 1700-talslitteraturen (Ög 217 Oppeby, Ög 218 Torpa kyrka) och en anträffats under 1800-talet (Ög 216 Sunds Södergård). Två av inskrifterna (Ög 215 och 218) voro försvunna.

I denna situation har ingen förändring inträffat.¹

Fig. 222. Karta över runinskrifterna i Ydre härad.

¹ I detta sammanhang kan nämnas den runkalender på pergament, daterad till 1400-talet, som är antecknad från Svinhults socken. Den är medtagen hos Liljegren (L 2825), finns på SHM (inv.nr 21283) och beskrevs av Sam Owen Jansson i Rig 1947.

Ög 215. Lägernäs, Västra Ryds sn.

Litteratur: Anton Ridderstad, Östergötlands historia I (1914), s. 95.²

Ög 216. Sunds Södergård, Sunds sn.

Pl. 57.³

Litteratur: L. R. Rääf, Brev till B. E. Hildebrand 4/9 1879, (ATA).

Vid mitt besök i juli 1947 berättade hemmansägaren Karl Holmström i Opplunda, att han någon gång under åren 1877—1879 hade varit med och hittat stenen — han hade uppmärksammat runtecknen, då stenen lagts invid vägkanten och omtalat fyndet för en 'professor, som besökt Oppebysten', tydligen Brate.⁴ Enligt det av Brate omtalade löftet hade stenfragmentet sedan av gårdsägaren inlagts i trädgården, men den nämnda jordkullen hade under mer än ett halvt århundrade översnärats, och endast tack vare gårdsfolkets minnesgodhet kunde stenstycket vid mitt besök uppspåras och framtagas. Det lades nu på ett underlag å ett fritt ställe framför bostadsbyggningen, mitt i trädgården. L. 0,72, br. 0,42, tj. 0,25 m. Övre slingradens l. 0,59, h. 0,16 m.

Inskrift:⁵

: krim-...

5

»Grim-...»

Till läsningen: Brates tanke, att det skulle ha funnits en »fotslinga», finner jag obefogad. Stenen slutar rund och naturlig, utan spår av brottkant t.v. om linjen framför kolonet i början och Brates utdragna övre slinglinje torde knappast låta spåra sig. Inskriften inledes med två djupa punkter efter en tvärställd linje, som kan vara ett i men snarare verkar att vara slingans begränsningslinje. R. 2 r börjar ett par tre cm. nedanför radlinjen. 3 i är tydligt. R. 4 har en bst till vänster om hst, som är lika tydlig som den t.h., varför runan måste ha varit m. R. 5 har sin hst avskuren strax nedom mitten av brottet i stenkanten. Av bistavar synas inga säkra spår, och tänkbart är knappast, att sådana bistavar funnits, då ju en god del av ytan t.h. upptill om hst är bevarad. Helst ville man därför uppfatta runan såsom ett i.

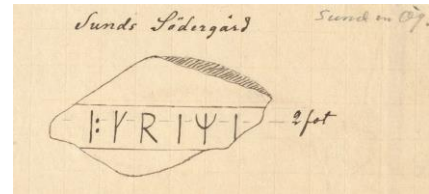

Fig. 223. Ög 216. Sunds Södergård, Sunds sn. Teckning L. R. Rääf 1879 (ATA).

Plansch 57a. Ög 216. Sunds Södergård, Sunds sn. Foto A. Nordén 1947 (ATA). Vid planschen står »Frigöres!» [Jansson skriver 1947: väl liten (beskäres)].

² På storskifteskartor från 1798—1810 nämns en runsten på gränsen mellan byarna Lägernäs, Studstorp, Knapparp och Bubbarp. Det kan röra sig om Ög 215. Se bl.a. F. Wadmans karta D 141-36:2 i Lantmäteristyrelsens arkiv och E. Zetterstedts karta 05-vry-51 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

³ Nordén anger plansch 135, är dock fel för plansch 57.

⁴ Wessén skriver i marginalen: Nej, Brate reste *icke* på 70-talet!

⁵ Jansson skriver i PM 1947: R[uninskr]. och ö[övers]. utgår.

Ög 217. Oppeby, Sunds sn.

Pl. 119, 120.

Litteratur: Anton Ridderstad, *Östergötlands historia I* (1914), s. 90; Malin Mattsson, *I Ydre på 1800-talet*, Norrköping 1932, s. 89.

Stenen står som på Brates tid rest på en bergbacke intill landsvägen omedelbart vid gården. Vid mitt besök sommaren 1947 sammanträffade jag med hemmansägaren Karl Holmström i Opplunda, f 1869 i Oppeby Norrgård, som berättade, att han var med då stenen flyttades omkr. 1877. Förut låg stenen i Oppeby Mellangårds ladugård, i stenfoten, men den uttogs då och placerades mot ladugårdsväggen. Vid en lantmäteriförrättning 1879 beslöt byamännen att avstå en bergbacke vid landsvägen som plats åt stenen, varefter de reste den där. Dess nuv. höjd är 3,49 (till bottenkanten) resp. 3,17 m. (till bergytan). Bredden nedtill är 0,70 m., vid korsets översta linje 0,60 m.

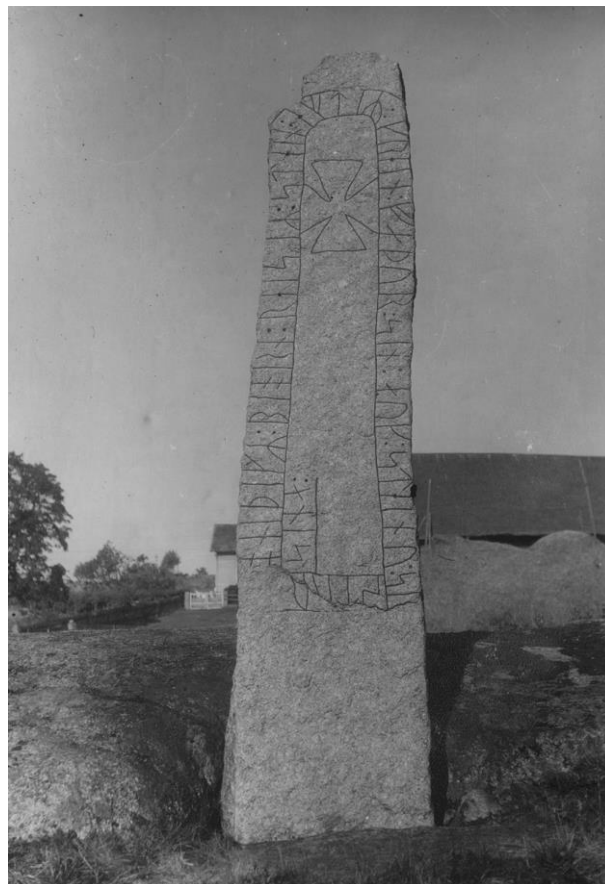
Inskrift:⁶

oniþikr : biorn : reisir⁷ : stein : eftir : krein : faþur : sin : auk : steinu : sistur sina :

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

»Björn, en ärlig man, reser stenen efter Gren, sin fader, och Stena, sin syster.»

Till läsningen: Brates avläsning torde vara riktig, men hans foto är så mörkt, att man ej alltid kan avgöra, var han återfinner ett sk eller en linje. Efter **sistur** har han ett kolon, men numera synas inga spår av punkter i den trasiga ytan. Hur radlinjerna gå i början av inskriften nederst t.v. är också numera svårt att fastställa. Brates polemik beträffande andra runan i **sistur** är befogad: här har alltid stått **sistur** ej **sustur**.

Plansch 119a. Ög 217. Oppeby, Sunds sn. Foto Nordén 1947. [Vid planschen står »Himlen göres ljus runt stenen!». Jansson skriver 1947: Duger?]

⁶ Jansson skriver i PM 1947: R[uninskr]. och ö[vers]. utgår.

⁷ Wessén skriver i marginalen: Är **reisir** absolut säkert?

Plansch 120a. Ög 217. Oppeby, Sunds sn. Foto Nordén 1947.

Ög 218. Torpa kyrka.

Den av Brate såsom försvunnen omnämnda, på Broocmans och tydligen även Rääfs tid synliga inskriften på väggen vid uppgången till predikstolen kunde ej heller vid kyrkans restaurering omkr. 1940 återfinnas, och själv kunde jag vid mitt besök 1947 ej finna något spår av runinskrift på denna vägg.⁸

Inskriften innehöll enligt Broocman blott namnet *Sven Nils · Gotus*.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av Arthur Nordéns supplement till Erik Brates Östergötlands runinskrifter. Manuset avslutades 1947 och var tänkt att tryckas 1948. Utgåvan publiceras fritt tillgänglig på Internet.

Texten innehåller inte nyare litteraturreferenser än 1947 och tar ingen hänsyn till modern runforskning och måste därför användas med stora reservationer. Arbetet med utgåvan avslutades 2024-12-31.

⁸ Inskriften finns återgiven i Kyrkoinventarium 1829 (ATA), i ett brev från J. H. Wallman till J. Adlerberth ¹⁶/₄ 1834 (Linköpings stiftsbibliotek) och på en teckning av Wallman (Nordiska museets arkiv), se M. Källström Den målade runtexten i Torpa kyrka (Ög 218) i *Futhark* 6 (2016), s. 177 ff.